

AVRUPA BİRLİĞİ ELEKTRİK ENERJİSİ SEKTÖRÜNDEKİ DÜZENLEMELER VE BİRLİK ÜYELERİNDEKİ UYGULAMALAR

Bülent ORAL*
Nazif Hülagü SOHTAOĞLU**
İrfan GÜNEY***

Özet****

Bu çalışmada, Avrupa Birliği enerji politikası ana hatları ile ifade edilmiş ve enerji politikasına göre oluşturulan elektrik enerjisi sektöründeki düzenlemeler ayrıntıları ile sunulmuştur. Üye ülkelerin elektrik enerjisi sektörünü yeniden yapılandırılmasına ilişkin süreç, tarihsel gelişimi ile açıklanmış, 96/92/EC ve 2003/54/EC elektrik direktifleri üzerinde kapsamlı olarak durulmuştur. AB Ülkelerinde yeniden yapılanan elektrik enerjisi sektörünün işleyişi; sektörü düzenleyen kurulların yapısı, elektrik iletim sisteminin yönetim durumu, tekeli sisteme üçüncü şahısların girişi ve sektörün üretim-iletim-dağıtım aktivitelerinin birbirinden ayrışması ana başlıkları altında incelenmiştir. AB ülkelerindeki elektrik enerjisi piyasalarının perakende satış rekabetine açılma oranları ve yeniden yapılandırma hedeflerinin gerçekleşme düzeyleri belirtilmiştir. Ayrıca, AB elektrik enerjisi piyasasının üç büyük ülkesi; Almanya, Fransa ve İngiltere’de, elektrik direktifine göre, elektrik enerjisi sektöründe yapılan uygulamalar, karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir.

* Öğr. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi

** Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Elektrik-Elektronik Fakültesi

*** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi

**** For the summary in English, see the end page of the article.

1. Giriş

Genel enerji dengesi ile ikincil enerji kaynakları içinde çok önemli ve öncelikli bir yere sahip olan elektrik enerjisi, depolanamamaktadır. Bu ise, üretildiği anda tüketilmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Elektrik enerjisinde üretim ile tüketim arasındaki dengenin korunması şartı, talebin önceden kestirilmesini ve buna bağlı olarak, ihtiyaç duyulan arzın sunulmasını gerektirmektedir.

Elektrik enerjisi; elektrik enerjisi sektörünün mal veya hizmet olarak işlem gören ürünüdür. Elektrik enerjisi sektöründeki oluşumlar ve ortaya çıkacak gelişmelerin ülke ekonomisi ile olan ilişkisi, ülkenin ekonomik hedefine göre, elektrik sektöründe strateji belirlenmesine ve buna bağlı olarak politika oluşturulmasına ihtiyaç duymaktadır.

Dünyada oluşan farklı siyasal ve ekonomik hareketlenmeler ile teknolojik yenilikler, elektrik enerjisi sektörünü etkilemiş ve elektrik enerjisi sektöründe reform hareketleri oluşmuştur. 1990'lı yılların başından itibaren daha hızlı bir ivme kazanan reform hareketleri, elektrik enerjisi sektöründe yapısal değişimleri gerekli kılmış ve sektörün yeniden yapılandırılmasını beraberinde getirmiştir.

1990'lı yılların başından itibaren gelişen süreçte oluşturulan "Avrupa Birliği Enerji Politikası"nın temel hedefi, 1995 yılında yayınlanan "Beyaz Kitap" (White Paper)'da sürdürülebilir kalkınmaya katkı olarak belirlenmiştir¹. Sürdürülebilir kalkınmanın gereksinimlerini yansıtacak temel hedefler ve bunların amaçları ise ana hatları ile²:

- Üreticilere ve tüketicilere düşük fiyat ve kaliteli enerji girdisi ile gerekli arzın sağlanabilmesi için rekabet ortamının geliştirilmesine yönelik girişimlerin desteklenmesi,
- AB ekonomisi ve toplumsal yapı üzerindeki riskleri ve bu risklerin olası olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesi için arz güvenliğinin güçlendirilmesi,
- Ekolojik dengeleri gözeterek, enerji üretimi ve tüketimini çevre politikası ile uyumlu hale getirecek, enerji politikasının geliştirilmesi,

olarak ifade edilmiştir. Anılan çalışmanın bir değerlendirmesini yapmak, yapılanların nasıl daha ileri aşamaya götürülebileceği ve neler yapılması

gerektiği açık olarak tanımlayabilmek amacı ile, 2000 yılında Birlik tarafından “Yeşil Kitap” (Green Paper) yayınlanmıştır. Yeşil Kitap’ta, AB enerji arz güvenliğinin sağlanması ve geliştirilmesi üzerinde durulmuştur³. Birliğin tam ekonomik entegrasyon hedefi açısından; AB rekabet kurallarının enerji sektöründe daha etkin bir şekilde uygulanması ve enerji konusunda tek pazarın oluşturulması için üye ülkelerin sistemlerini uyumlu hale getirerek, birbiriyle bağlantılarının sağlanması gerektiği görüşü giderek yaygınlık kazanmıştır.

2. AB Elektrik Direktifleri ve Elektrik Sektöründeki Düzenlemeler

Avrupa Birliği’nin kurumsal yapısının kurulmasından sonra, enerji sektöründeki düzenlemelerin üye devletlerin münhasır yetkisinde olması hususu tartışılmış ve Roma Antlaşması’nın 90. maddesi ile, elektrik enerjisi sektörünün yeniden yapılandırılmasına ilişkin üye devletlere yönelik bağlayıcı düzenlemeler getirilmiştir⁴.

Avrupa Birliği üyesi onbeş ülkenin enerji sektörlerinin uyumunun sağlanması amacıyla, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından 19 Aralık 1996 tarihinde elektrik sektöründeki ortak pazar kurallarını düzenleyen bir direktif yürürlüğe konulmuştur (96/92/EC numaralı karar). Direktif ile, üye ülkelerin birbirinden farklı alt yapıları ve ekonomik durumları göz önünde bulundurularak, her ülkenin konu ile ilgili düzenlemeleri kendi mevzuatlarına dahil etmeleri için iki yıllık bir geçiş süreci öngörülmüştür⁵.

AB Elektrik direktifi ile, elektrik enerjisi piyasalarının serbestleştirilerek rekabete açılması hedeflenmiş, üye devletlerin kamu yararı da göz önünde bulundurarak sektörde faaliyet gösteren şirketler üzerine arz güvenliği, fiyat ayarlamaları, ürün ve hizmet kalitesi ile ekolojik dengenin korunmasına ilişkin çeşitli sorumluluklar yükleyebilecekleri, ancak bu yükümlülüklerin açık bir şekilde tanımlanması ve şeffaflık, eşitlik ölçülerine göre düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır⁵.

Anılan direktif, yayımlandıktan iki ay sonra yürürlüğe konulmuş ve 19 Şubat 1999 tarihine kadar geçen sürede AB üyesi onbeş devletten onikisi tarafından (Belçika, İrlanda, Yunanistan 2000 veya 2001 yılında) uygulamaya başlanmıştır. Elektrik enerjisi pazarının açılması sayesinde, yönergeye yönelik (elektrik enerjisi pazarının açılması) asgari hedefler yavaş yavaş oluşturulmuştur. Elektrik enerjisi üretim kapasitesinin

geliştirilmesi, kaynak kullanımı, yeni teknolojiler ve bunların uygulanmasına yönelik politikalar üye devletlere bırakılmıştır⁶.

96/92/EC Elektrik Direktifi ile elektrik enerjisi üretim, iletim ve dağıtım için ortak kuralların geliştirilmesi;

- Rekabete açık bir elektrik piyasanın oluşturulması ve AB iç enerji pazarının tamamlanması,
- Üretim, iletim ve dağıtımda verimliliğin artırılması,
- Enerji arz güvenliğinin ve Avrupa ekonomisinin rekabet edilebilirliğinin güçlendirilmesi,
- Çevresel korumaya önem verilmesi,
- Üreticiler ile tüketicilerin yararına, elektrik enerjisi sisteminin güvenlik, güvenilirlik ve verimliliğinin geliştirilmesi,
- İletim sistemi operatörlerinin gerçekleştirecekleri her türlü işlemin, tarafsız ve şeffaf bir şekilde sağlanmasının garanti altına alınması,
- Teknik kuralların şeffaflığının ve birbirleriyle çalışabilir olmasının sağlanması,
- Serbest rekabet koşullarında elektrik sisteminin işleyişini tehdit edebilecek, olası suistimallerin kolaylıkla belirlenebilmesi,

amaçlanmıştır¹.

96/92/EC Elektrik Direktifi, 29 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerde sektörün yeniden organizasyonu üzerinde durularak; üretim, iletim, dağıtım sektörlerinin birbirinden ayrıştırılması ve işleyişi ile üretim ve tedarik için rekabetin oluşumu ifade edilmektedir. Bununla beraber, sisteme üçüncü şahısların erişimi, giriş ve tarife şartları ile piyasada oluşması istenen şeffaf yapı, üye ülkeler için belirtilmektedir. Ayrıca, arz güvenliği ile yenilenebilir ve yerli kaynakların kullanımı hususlarında kamu hizmeti zorunlulukları açıklanmaktadır. Piyasanın, perakende satış rekabetine açılımı konusunda 2000 yılı için, % 30'luk ve 2003 yılı için de %35'lik minimum hedefler ifade edilmektedir. Bu hedeflerin, büyük tüketicilerin kendi tedarikçilerini serbest olarak seçmesi ile gerçekleştirilebileceği beklenmektedir⁷.

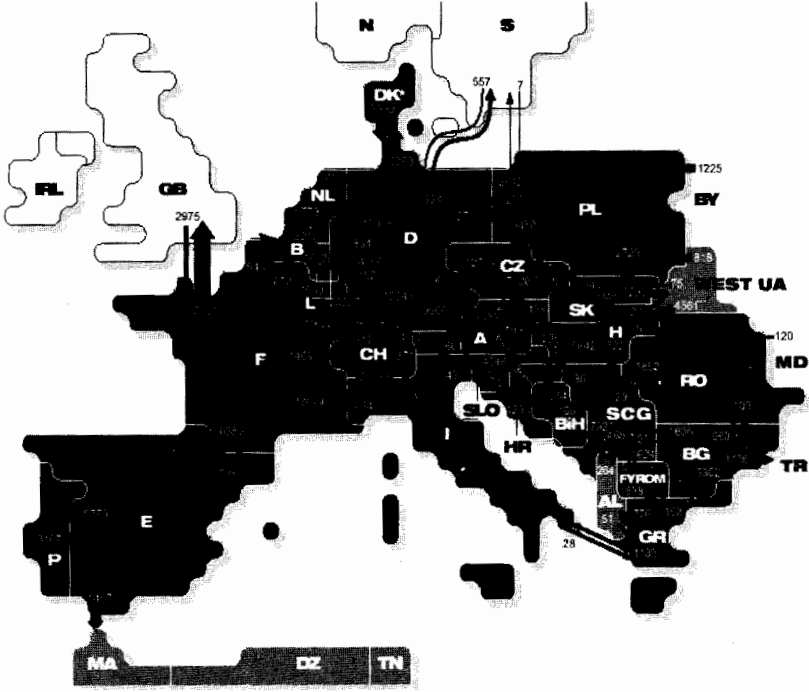
Tablo 1’de, 1990’lı yılların başından itibaren gelişen süreçte, Avrupa Birliği elektrik enerjisi piyasasının yeniden düzenlenmesi süreci, konu ile ilgili yayınlar incelenerek, oluşturulmuştur⁸⁻¹¹.

Elektrik Direktifi sonucu hedeflenen tek elektrik piyasasına dönüşüm, bölge ülkeleri arasında ortak enterkonneksiyonlar getirmiştir. Avrupa elektrik sisteminin çekirdeğinde, “Elektrik İletimin Koordinasyon Birliği” (UCTE) bulunmaktadır. Bu alan, Avrupa’da batıdan doğuya ülkeler arasında oluşan ana bağlantıdır. Şekil 1’de Avrupa’da 2003 yılına ait ülkeler arası elektrik enerjisi değişimi verileri gösterilmiştir¹².

Tablo 1. AB elektrik enerjisi piyasasının yeniden düzenlenmesi sürecinde önemli aşamalar

Tarih	Konu
Mayıs 1988	“AB İç Enerji Piyasası” (IEM) çalışması yayınlandı.
Temmuz 1989	Elektrik fiyatlarında şeffaflık, yatırımlar ve geçiş için öneri paketi yayınlandı.
29 Haziran 1990	“Fiyat Şeffaflık Direktifi” kabul edildi.
17 Eylül 1990	“Tedarik Direktifi” kabul edildi.
29 Ekim 1990	“Elektrik Geçiş Direktifi” kabul edildi.
Haziran 1991	Elektrik ve gaz enerjisi sektörleri için genel kurallar önerildi.
Ağustos 1991	İhracat ve ithalat tekelleri ile ilgili ihlallere karşı kovuşturma başlatılması kabul edildi.
14 Haziran 1993	“Su, Enerji, Taşıma ve İletişim Direktifi” (WETT) kabul edildi.
17 Kasım 1993	Elektrik ve gaz enerjisi sektörleri için genel kurallarına ilişkin tasarı sunuldu.
Aralık 1993	Elektrik ve gaz enerjisi sektörleri için, Komisyon tarafından iyileştirilen genel kurallar tasarısı sunuldu.
25 Haziran 1996	“Elektrik Direktifi” son durumuna ulaştı.
19 Aralık 1996	“Elektrik Direktifi”, AB Konseyinde ve Parlamentosunda kabul edildi.
19 Şubat 1997	“Elektrik Direktifi” uygulanmaya başlandı.
19 Şubat 1999	Fransa ve Lüksemburg dışında, bütün üye ülkeler Elektrik Direktifi’nin 40 Gwh’lık başlangıç koşulunu yerine getirdi.

19 Şubat 2000	Belçika ve İrlanda tarafından Elektrik Direktifi'nin 20 Gwh'lık başlangıç koşulunu yerine getirdi. (Piyasanın
19 Şubat 2001	Yunanistan'ın Elektrik Direktifini yerine getirmesi ve uygulaması için son tarih olarak ifade edildi.
13 Mart 2001	Değişiklik yapılan Elektrik Direktifi 2001 düzeltmesi yayınlandı.
27 Eylül 2001	Yenilenebilir enerji kaynaklardan elektrik üretimini teşvik için "Yenilenebilir Enerji Direktifi" (2001/77/EC)
25 Kasım 2002	Üye ülkelerin enerji bakanlarının yaptıkları toplantıda, Elektrik Direktifi önerileri tartışıldı ve mutabakata varıldı.
3 Şubat 2003	Elektrikte sınır güç değişimi için şebeke girişi şartları AB Konseyi ve Parlamentosu tarafından düzenlendi ve
Mart 2003	"Emisyon Ticareti Direktifi" AB Komisyonu tarafından onayladı.
19 Şubat 2003	Yıllık 9 Gwh tüketen tüketicilerin serbest tüketici niteliği kazanması için son tarih olarak verildi.
16 Haziran 2003	"Yeni Elektrik Direktifi" (2003/54/EC) AB Konseyi ve Parlamentosu'nda onaylandı.
1 Temmuz 2004	Yeni Elektrik Direktifi'nin uygulanmaya başlaması ile sanayi ve ticari tüketicilerin serbest tüketici niteliğine
19 Şubat 2006	Revize edilen Elektrik Direktifi için adaptasyon tarihi olacaktır.
1 Temmuz 2007	Konut tüketicilerinin serbest tüketici özelliğini kazanması için son tarih ve Yeni Elektrik Direktifi ile tam piyasa açılımı gerçekleşmesi için belirlenen tarihtir.

Şekil 1. Avrupa'da 2003 yılına ait ülkeler arası elektrik enerjisi değişimi (Gwh)

23-24 Mart 2000 tarihli, Avrupa Konseyi Lizbon toplantısında, elektrik iç piyasasının tamamlanması ve sektördeki kurumların serbestleşmesi çalışmalarının hızlanması ile tam işleyişin sağlanması için görüşler sunulmuştur. Oluşan görüşler ışığında, Mart 2001'de Komisyon tarafından serbestleşme hareketini hızlandıracak girişimlere, yeni öneriler getirilmiştir. Bu bağlamda, direktif için önerilen değişiklikler, hazırlanan bir taslak üzerinde ifade edilmiştir⁸. Bu taslakta, 2005 yılı için belirtilen, piyasanın %100 açılımı görüşünün yanında, şebekeye erişimdeki 96/92/EC direktifinde izin verilen müzakereye tabi erişim ve tek satıcılı yapı seçeneklerinin kaldırılması önerilmiştir⁹. 7 Haziran 2002 tarihinde Komisyon tarafından hazırlanan değişiklik önerileri, Konsey ve Parlamento'ya sunulmuştur¹⁰. Yapılan bu girişimler, Parlamento ve Konsey tarafından teşvik edilmiştir.

25. Kasım 2002 tarihli AB'ye üye ülkelerin enerji bakanlarının katıldığı Konsey toplantısında, yapılan değişiklik önerileri tartışıldı ve siyasi anlaşmaya ulaşıldı. AB'nin ortak karar işleyişi çerçevesinde, Avrupa Konseyi'nin elektrik iç pazarının oluşması ve sınır ötesi elektrik ticareti hakkındaki tüzük değişikliklerine ilişkin ortak tutumu (Common Position), 3 Şubat 2003 tarihli AB resmi gazetesinde (Official Journal of the European Union) yayınlandı¹³.

Yeni Elektrik Direktifi'nin ana hatları, Tablo 2'de sunulmuştur. Bu direktifin uygulanmasına geçilecek tarih olan 2004 ortasına kadar, elektrik enerjisi sektörü için yasal dayanak, 96/92/EC Elektrik Direktifi olacaktır^{8,13}.

Tablo 2. Yeni Elektrik Direktifi: 2001 düzeltmesi ve sonrasındaki durumu

Konu	Açıklama
Piyasa açılımı	Üye ülkelerin sağlamlaştırmakla yükümlü olduğu, konut müşterisi olmayanların tümü için 1 Temmuz 2004 tarihi itibarı ile tedarikçisini seçme ve satın alma serbestliği getirilmesidir. 1 Temmuz 2007 tarihi itibarı ile tüm müşteriler tedarikçisini seçme serbestliğine kavuşacaktır.
Giriş / Tarifeler	Dağıtım ve iletim sistemine üçüncü şahıs girişi yayınlanan tarifelere göredir. Uygulamanın tüm seçebilir müşterilere, objektif ve sistem kullanıcıları arasında fark gözetmeyen şekilde işlemesi gerekir. Tarifeler ulusal düzenleme otoritesi tarafından düzenlenir veya onaylanır. Bu kapsamda görüşme ile üçüncü girişin kaldırılması ve düzenlenen fiyatlar üzerinden şebeke girişinin yapılması zorunluluğu getirildi.
Yeni kapasite izni	Yeni elektrik üretim kapasitesinin yapımı için izin prosedürü belli bir normda hazırlanmalıdır. Belirlenen kriterler, arz güvenliğini sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır.
Tek satıcı	Tek satıcı seçeneği kaldırıldı.

Ayrışma	Bağımsız sistem operatörü yasal formda bağımsız olmakta, elektrik enerjisi iletimi dışındaki diğer faaliyetler, organizasyon ve karar verme mekanizmasından ayrılmaktadır. Bağımsız dağıtım operatörü ile mutabakat koşulları altında ilişki kurulur. Dikey birleşen elektrik girişimlerinde hesapların ayrılması istenmektedir. Böylece; üretim, dağıtım ve tedarik faaliyetleri için hesapların ayrı tutulması gerekmektedir. Ayrıca, 1.Temmuz.2004'e kadar iletimin, 1.Temmuz.2007'e kadar ise dağıtımın diğer faaliyetlerden yasal ayrışımının da yapılması zorunludur.
Kamu hizmeti zorunluluğu	Kamu servisi standardının yükselmesi, sağlanan elektriğin genel servis özelliğini genişletmiştir. Ayrıca konutlar ve seçenekli küçük girişimciler için genel servis yükümlülüğünün sağlanması zorunludur.
Düzenleme	Üye ülkeler, ulusal düzenleyici kurullarını oluşturmak ve yapılandırmak zorundadırlar. Bu kurulların elektrik sektörü ile ilişkisi bulunmamalıdır. Aynı zamanda tamamen bağımsız ve konu ile ilgili tek sorumlu olmalıdırlar. Düzenleme ve onaylama işlemlerini gerçekleştiren bu kurulların yapı olarak, ulusal şebekeye girişi ve bağlantı şartlarını belirlemesi, tarifeleri düzenlemesi ve onaylaması veya ulusal seviyede tarife değişimini yapması, uluslararası kapasitenin yeri ve yönetimi kurallarını belirleme sorumluluğu alması ve ulusal elektrik sisteminin kapasite fazlalığını ticari olarak diğer alternatiflere yönlendirmesi gerekmektedir.
Arz güvenliği	Düzenleme kurulu, kamu hizmeti sorumluluğunu da yerine getirmek zorunluluğundadır. Üye ülkeler tarafından oluşturulan kurul; elektrik arz güvenliğini sağlayacak şekilde, elektrik enerjisi üretimi için enerji kaynaklarını ve bunların ağırlıklarını tanımlamalı, ulusal piyasada arz/talep dengesini kapsayacak şekilde yatırımları planlamalı ve gelecek tahminlerini yapmalıdır. Bununla ilgili yıllık raporlar yayınlamalıdır.

“Yeni Elektrik Direktifi” ve “Sınır Ötesi Elektrik Ticareti Düzenlemesi” (2003/54/EC), AB Parlamentosu’nda ve Konsey’inde, 16 Haziran 2003’te benimsenmiştir. Bu bağlamda, 2001 yılı değişiklik düzeltilmesinde ifade edilen piyasa açılımı tarihleri değiştirilerek, 1 Temmuz 2004’e kadar konut müşterileri hariç, tüm sanayi ve ticari tüketicilerine, ayrımsız olarak serbest tüketici niteliği kazandırılmaktadır. Ayrıca, 1 Temmuz 2007 tarihinde, üye ülkelerdeki tüm tüketiciler, istedikleri tedarikçileri seçme hakkına kavuşacaklardır¹⁰.

Yeni Elektrik Direktifi ve Sınır Ötesi Elektrik Ticareti Düzenlenmesi'nin uygulanması, düzenleyici yapıda bulunan farklı sorumluluklardaki değişik kurulların birbiri arasındaki yakın eşgüdümünün sağlanması ile olabilir. Eşgüdümün sağlanmasında öne çıkan kurumlar; Avrupa Komisyonu, üye devletlerin hükümetleri, ulusal düzenleyiciler, iletim sistem operatörleri ile elektrik enerjisi piyasasının ortaklarıdır. Bu kapsamda, düzenli olarak devam eden elektrik düzenleyicileri forumu olan ve Avrupa Komisyonu tarafından organize edilen Floransa Forumu'nun katkısı olacaktır¹⁴.

Ayrıca, 27 Eylül 2001 tarihinde yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimini teşvik için yayınlanan "Yenilenebilir Enerji Direktifi" (2001/77/EC), üye ülkeler için fosil enerji kaynaklarının emisyonlarının azaltılması hedeflerini içermektedir. Bu bağlamda, Birlik ülkeleri için 2010 yılında yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi için toplam elektrik üretiminde, %22'lik bir pay hedeflenmektedir¹⁰.

3. AB Ülkelerinde Elektrik Enerjisi Sektörünün İşleyişi

AB elektrik direktifi, elektrik enerjisi sektöründe serbest rekabet koşullarının oluşturulması ve uygulanmasında son aşama olarak, sektörde perakende satış rekabetini ortaya koymaktadır. Bu yapı, "Perakende Satış Rekabetine Dayalı Piyasa Modeli" olarak tanımlanmaktadır. AB üyesi ülkelerin modeli uygulaması ise, son kullanıcıların yani tüketicilerin serbest kalması ile gerçekleşecektir ve tüm tüketiciler, istedikleri tedarikçiden elektrik enerjisini satın alabileceklerdir. Böylece sektörün perakende satış rekabetine açılımı yani, rekabetçi piyasaya açılımı tam olarak sağlanacaktır. Ülkeler, elektrik enerjisi sektörlerinin yeniden yapılandırılması sürecinde, son aşama olan perakende satış rekabetine gelinceye kadar, farklı uygulamalar yaşamışlardır. Bazıları perakende satış rekabetine geçişi doğrudan yaparken, bir çoğu belli bir zaman sürecinde bunu aşama aşama gerçekleştirebilmişlerdir.

Tablo 3'de; 2000 yılında üye bulunan AB ülkelerinin perakende satış rekabet oranları, 2000 yılı⁸ ve 2003 yılı¹⁵ için, Mayıs 2004 itibarı ile üye olan ülkelerin ise, 2003 yılı¹⁶ durumu verilmiştir.

Ülkeler, elektrik sektörlerini yeniden yapılandırırken ve yeni yapıda işleyişi sağlarken, çeşitli kurumlara sistemin daha iyi işlemesi ve ilerlemesi için yetkiler vermektedir. Yetkilendirmenin düzeyi ve kurumlara dağılımı, ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Düzenleyici rolü üstlenen

kurulun hükümet ile olan ilişki düzeyi ülkelere göre önemli ve belirgin farklılıklar içermektedir. Düzenleyici kurulun bağımlılık düzeyi¹⁷;

- Bağımsız Düzenleyici Kurullar,
  - İlgili Bakanlıkla ilişkili Düzenleyici Kurullar,
  - Bakanlık ve Bağımsız Düzenleyici Danışma (Tavsiye) Kurulları,
- olarak ifade edilebilir.

Tablo 3. AB ülkelerinin elektrik enerjisi piyasalarını perakende satış rekabetine açma oranları (%)

Üye ülkeler	2000 Yılı	2003 Yılı	Mayıs. 2004 sonrası üye	2003 Yılı
Almanya			Çek Cumhuriyeti	30
Avusturya	32		Estonya	10
Belçika	35	52	Macaristan	30-35
Danimarka	90		Letonya	11
Finlandiya			Litvanya	26
Fransa	30	37	Polonya	51
Hollanda	33	63	Slovakya	41
İngiltere			Slovenya	64
İrlanda	28	40	Kıbrıs Rum Kesimi	-
İspanya	54		Malta	-
İsveç				
İtalya	35	70		
Portekiz	30	45		
Yunanistan	30	35		

Düzenleyici rolünü üstlenen kurulların görev alanları, bazı ülkelerde sadece elektrik ile ilgilidir. Bazılarında ise, enerji ile ilişkili diğer alanlarla beraber yürütülmektedir. Tablo 4'de, bazı AB ülkelerinin elektrik sektörlerini düzenleyen kurullarının yapısındaki üye sayısı, üyelerin görevde bulunma süreleri ve bunların kurumsal finansmanları ile ilgili bilgiler sunulmuştur¹⁸.

Sistemde arz-talep dengesinin korunması görevi, sistem operatörlerinin görevidir. Sistem operatörleri, yapı içerisinde tekel konumunda bulunan iletim hattı sisteminin mülkiyetine sahip olabileceği gibi, iletim hattı sisteminin mülkiyetinin başka bir kuruma ait olduğu yapılarda bulunmaktadır.

Tablo 5'de, bazı AB ülkelerinde elektrik enerji sistem operatörlüğünü üstlenen şirketler tanımlanmış ve iletim sistemine giriş şartlarını belirleyen kurumların hangileri olduğu gösterilmiştir¹⁹. İletim ve dağıtım sistemine üçüncü şahısların girişi, genelde bir düzenleme kurumu tarafından gerçekleştirilen düzenlenmelerle yapılmaktadır²⁰. Fakat, Almanya gibi, bu işlevin yani sisteme (iletim ve dağıtım hattına) üçüncü şahısların girişinin müzakere ile yapıldığı ülkeler de bulunmaktadır.

Tablo 4. Bazı AB ülkelerindeki elektrik enerjisi sektörünü düzenleyen kurullar hakkındaki bilgiler

Ülkeler	Alanı	Üye sayısı	Süresi	Yeniden atanması	Kurulun finansmanı	Ana fonksiyonu
Avusturya	Elektrik	3	4	-	Şebeke kullanıcıları ndan toplananlar	Piyasayı izlemek, denetlemeler, kullanım bedellerini belirlemek
Belçika	Elektrik Gaz	6	6	Evet	İletim tarifelerinin üzerinden	Bakanlığa tavsiye, denetleme ve hakem olma
Danimarka	Elektrik Gaz	7	4	Evet	Düzenlenen şirketlerden toplananlar	Şebeke tarifeleri, son kullanıcılara tarife denetimi

Finlandiya	Elektrik	1	Yok	Evet	Şebeke aktiviteleri üzerinden	Şebeke fiyatlarını düzenlemek ve aktivitelere lisans vermek.
Fransa	Elektrik	6	6	Hayır	Genel bütçe	Şebeke düzenlemesi
Hollanda	Elektrik	1	Yok	Evet	Genel bütçe ve şirketlerin	Şebeke düzenlemesi
İngiltere	Elektrik Gaz	11	5	Evet	Düzenlenen şirketler	Lisans vermek ve denetlemek.
İrlanda	Elektrik	3	7	Evet (Bir kere)	Elektrik girişimleri tarafından	Şebeke düzenlemesi ve Lisans vermek
İspanya	Elektrik Gaz Petrol	9	6	Evet (Bir kere)	Tüketicilere eklenen meblağ	Birleşmeleri onaylamak, iletim ve dağıtım
İsveç	Elektrik	1	Yok	Evet	Şebeke aktiviteleri üzerinden	Şebeke fiyatlarının düzenlemesi
İtalya	Elektrik Gaz	3	7	Hayır	Kurumlardan alınan vergi	Son kullanıcı tarifeleri ve şebeke düzenlemesi
Portekiz	Elektrik Gaz	3	5	Evet	İletim tarifesi üzerinden	Son kullanıcı tarifeleri
Yunanistan	Elektrik Gaz	5	5	Evet (Bir kere)	Tüketicilerde elde edilenler	Bakanlığa tavsiye, denetleme ve son kullanıcı tarifeleri

Tablo 5. Bazı AB ülkelerinde elektrik iletim sisteminin yönetimi, sisteme üçüncü şahısların girişi ve sektörün ayrışması

Ülkeler	Sistem operatörü olan şirketin adı	İletim girişi şartlarının sorumluluğu	Sisteme üçüncü şahısların girişi	Sistemin ayrışması	
				İletim	Dağıtım
Almanya	RWE, E.ON, Vattenfall Europe	-	Müzakere ile yapılmaktadır.	Yasal	Hesap
Avusturya	Verbundgesellschaft	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Yasal	Hesap
Belçika	ELIA	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Yasal	Yasal
Danimarka	Elkraft ELTRA	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Yasal	Yasal
Finlandiya	Fingrid	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Mülkiyet	Yönetim
Fransa	RTE	İlgili Bakanlık	Düzenlenmiştir.	Yönetim	Hesap
Hollanda	TenneT	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Mülkiyet	Yönetim
İngiltere	NGC	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Mülkiyet	Yasal
İrlanda	ESB	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Yasal / Yönetim	Yönetim
İspanya	REE	İlgili Bakanlık	Düzenlenmiştir.	Mülkiyet	Yasal
İsveç	Svenska Kraftnat	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Mülkiyet	Yasal
İtalya	GRTN	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Mülkiyet / Yasal	Yasal
Portekiz	REN	Düzenleyici Kurum	Düzenlenmiştir.	Yasal	Hesap
Yunanistan	HTSO	İlgili Bakanlık	Düzenlenmiştir.	Yasal / Yönetim	Hesap

Yeniden yapılanma öncesinde dikey birleşen şirketlerin, elektrik enerjisi sektörünün yeniden yapılanması sonucunda faaliyetlerini ayrıştırmaları gerekmektedir. Bu ayrışmada, tekel konumunda olan iki aktivitenin, (iletim ve dağıtım faaliyetleri) diğer faaliyetlerden ayrılması büyük önem taşımaktadır. Bunun gerçekleşmesi çeşitli şekillerde olabilmektedir. Bazılarında bu aktivitelerin diğerlerinden ayrılması, mülkiyetlerinin ayrılması şeklinde gerçekleşirken, bazılarında ise, yasal ayrılma, yönetim ayrılması ve hesap ayrılması şeklinde olabilmektedir. Ülkelerin iletim ve dağıtım faaliyetlerinde yaptıkları bu ayrışım, Tablo 5'in son sütununda gösterilmiştir²¹.

4. Bazı AB Ülkelerindeki Uygulamalar

Yukarıda, AB ülkelerindeki elektrik enerjisi sektörünün işleyişi genel olarak irdelenmiştir. Bu başlık altında ise, AB'nin en büyük üç elektrik enerjisi pazarı olan; Almanya, Fransa ve İngiltere'deki uygulamalar, olabildiğince ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

AB'nin en büyük elektrik tüketim ülkesi olan Almanya ile Dünyanın en büyük nükleer enerjisi üreticilerinden biri olan Fransa, 96/92/EC Elektrik Direktifine göre, 19 Şubat 1999, tarihine kadar gerekli yasaları çıkarmak ve bunları minimum şartlarla yerine getirmek zorundaydı.

Almanya'da 29 Nisan 1998 tarihinde çıkarılan "Yeni Enerji Kanunu", perakende satış rekabetine açılımını, bir zaman süreci içerisinde değil, doğrudan 1 Ocak 1999 tarihinde uygulamaya koymuştur²².

Fransa'da hükümet, Şubat 1998 tarihinde, AB direktifini Fransız yasalarına uyarlamak için çalışmalarını başlatmıştır. Kamu elektrik hizmetini geliştirmek ve modernize etmek amacı taşıyan yasa, 10 Şubat 2000 tarihinde yasalaşmıştır²³. AB direktifini, minimum şartlarla uygulayan 10 Şubat 2000 tarihli yasa, 3 Ocak 2003 tarihinde bazı değişikliklerle yenilenmiştir.

AB'nin Almanya ve Fransa'dan sonra üçüncü büyük elektrik enerjisi piyasası olan İngiltere'de sektörün yeniden yapılanması; AB elektrik direktifine göre değil, sektördeki kamu payını küçültmek ve verimliliği sağlamak, böylece sektöre serbest piyasa ekonomisinin uygulanması ile gerçekleşmiştir. Sektörün serbestleştirmek ve yeni düzenlemeleri gerçekleştirmek için, 1983 yılında Enerji Kanunu ile

başlangıç yapılmıştır. Fakat 1989 yılına kadar geçen süre içerisinde büyük ilerlemeler sağlanamamıştır. 1989 yılında çıkarılan “Elektrik Kanunu” ve Nisan 1990 tarihinden itibaren başlayan özelleştirme süreci ile sektörün yeniden yapılandırılmasına başlanmıştır²⁴.

AB elektrik direktifi sonrasında Almanya, Fransa ve İngiltere elektrik sektörlerinde gerçekleştirilen düzenlemeler ana hatları ile ayrıntılandırılarak, Tablo 6, Tablo 7 ve Tablo 8’de sunulmuştur. Bu çalışmalarda, sektörün yapısı göz önüne alınarak, ilgili başlıklar oluşturulmuştur.

Tablo 6. Almanya elektrik enerjisi sektörünün yeniden yapılanması çalışmaları

Almanya elektrik enerjisi sektörü	
Yeniden yapılanma hareketinin başlangıç tarihi	29 Nisan 1998 “Yeni Enerji Kanunu”, 1 Ocak 1999 tarih de yürürlüğe girdi.
Arz-Talep dengesi	2002 Yılı, Üretim: 544,8 TWh, İthalat: 46,2 TWh, İhracat: 45,5 TWh Elektrik Enerji Arzı: 539,6 TWh Arz / Talep Dengeli
Yeni yapı öncesi durum	Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesiyle sektörde iki farklı yapı karşı karşıya gelmiştir. Bir çoğu, Federal hükümetin kontrolü altında da olsa, tekeli olmayan kamu ile özel girişimin beraber olduğu ve üretim, iletim ile dağıtım faaliyetlerin oldukça dikey birleştiği bir yapıya sahiptir.
Yeni yapılanma durumu	Alman elektrik enerjisi sektöründe üretim, iletim, dağıtım faaliyetlerinde hesapların ayrışımı istenmektedir. Şirketlerin üretim ve dağıtım faaliyetlerinden iletim aktivitesini ayrılmasıyla, bağımsız bir bölümün kurulması sağlanacaktır.
Düzenleme yetkisi	Yeni yapıda piyasayı düzenleme ve geliştirme işlevini üstlenen doğrudan bir düzenleyici kurul ve kurum bulunmamaktadır. Sektördeki işleyişe yardımcı olan kurul ve kurumlar; Ekonomi Bakanlığı, Federal Kartel Kurulu ve Kurumu ile Laender Yönetimleridir.

Üretim kısmı	Sektördeki yeniden düzenleme hareketleri sonucunda, bazı şirketlerin diğer bazılarıyla birleşmeye gitmiştir. Yeni oluşum ile RWE, E.On, EnBW ve Vattenfall Europe üretim şirketlerinin toplam piyasa içerisindeki payı %65 civarındadır.
İletim kısmı	Almanya'da iletim şebekelerinin mülkiyeti, genelde şirket birleşmeleri sonucunda oluşan dört büyük kuruluşun RWE, E.ON, Vattenfall Europe ve EnBW elindedir. Bu şirketler aynı zamanda iletim sistem operatörü görevlerini de üstlenirler.
Dağıtım kısmı ve perakende satış	Çoğu Alman elektrik kurumu dikey birleşen yapıları ile dağıtım şebekelerini işletmekte, ayrı bir bölüm olarak bu işlevi ve dağıtım sistem operatörü görevini yürütmektedir. Ayrıca özellikle batı Almanya'da bulunan bölgesel tedarik şirketlerinin bir çoğu da ana şirketlerle birleşmişlerdir.
Elektrik ticareti	Yeni elektrik ticaretinin işleyişinde ülkede hüküm süren uzun dönemli sözleşmelerdir. Bununla beraber ülkede 2000 yılı sonrası elektrik güç değişimi için yeni güç havuzları "Leipzig Power Exchange" ve "European Energy Exchange" spot piyasaları oluşturulmuştur.
Tüketicinin seçim durumu	1 Ocak 1999 tarihi ile tüm tüketiciler istedikleri tedarikçisini seçme hakkına sahiptir. 2000 yılı itibarı ile 40 milyon müşteriden yalnız bir milyonu tedarikçisini değiştirme hakkını kullanarak bu haktan yararlanmışlardır.
Piyasanın açılımı ve zamanı	Ülkede piyasanın açılımı ve perakende satış rekabetine geçiş, % 100 olarak, 1 Ocak 1999 tarihinde gerçekleşmiştir.

Tablo 7. Fransa elektrik enerjisi sektörünün yeniden yapılanması çalışmaları

Fransa elektrik enerjisi sektörü	
Yeniden yapılanma hareketinin başlangıç tarihi	10 Şubat 2000 "Elektrik Kamu Hizmetinin Modernizasyonu Kanunu", Kasım 2001 tarihinde fiili olarak yürürlüğü girdi.
Arz-Talep dengesi	2002 Yılı, Üretim: 536 TWh, İthalat: 3,8 TWh, İhracat: 80,6 TWh Elektrik Enerji Arzı: 451,7 TWh Arz fazlasını Avrupa elektrik piyasasına sunmaktadır

Yeni yapı öncesi durum	Fransa elektrik sektörü yatay ve dikey birleşen devlet mülkiyetli bir kurum olan "Electricité de France" (EdF) egemenliğindeydi. Ayrıca bazı kamu kuruluşları ile yerel yönetim şirketlerin de üretim ve dağıtım şirketlerine küçük bir oranda da olsa katılımı söz konusuydu.
Yeni yapılanma durumu	Dikey birleşen kamu şirketi olan EdF'de yeniden yapılanma sonrası iletim şebekesinin yönetimi için ayrı bir bölüm oluşturulurken, diğer faaliyetlerde ise, hesap ayrıştırılmasına gidilmiştir.
Düzenleme yetkisi	Sektörün yeni yapısında enerji politikaları oluşturmak ile işleyişiyle ilgili olarak bakanlık ve bir düzenleme kurulu (CRE) bulunmaktadır
Üretim kısmı	Elektrik üretiminde egemen olan pay EdF'e aittir. Ağustos 2001 tarihi itibarı ile hidroelektrik santrallara sahip CNR ve Electrabel şirketinin birleşmesi ile "Energie du Rhône" oluşturdu. Ayrıca fosil yakıtlı elektrik üretimi gerçekleştiren SNET'de piyasada bulunmaktadır.
İletim kısmı	EdF'nin dikey ayrışması ile iletim şebekesi şirketi (RTE) oluşturuldu. RTE'nin yönetim bölümünün EdF'nin diğer faaliyet yönetimlerinden ayrı bağımsız olması gerçekleştirilmiştir. RTE'nin özerkliği, kanun tarafından sağlanmış ve iletim sistem operatörü olarak da kendine ait bütçeye kavuşmuştur.
Dağıtım kısmı ve perakende satış	EdF ve dağıtım şebekesini işletmek için verilen sınırlı bir lisans ile , özel sektörün çok küçük operatörlerle yerel faaliyeti yerine getirmesine izin verilmektedir. EdF ve bu dağıtıcılar dağıtım sisteminin operatörleridir. Ayrıca piyasada seçme hakkına sahip müşteriler için 22 Avrupa tedarikçisi faaliyet göstermektedir
Elektrik ticareti	Elektrik ticaretinin yapılması için 2001 yılında RTE'nin sorumluluğu altında müşterilere elektriğin fiziksel teslimi için standart saatlerde elektrik ticaretinin açık artırma ile yapıldığı bir . "Powernext" elektrik güç değişimi piyasası uygulamaya sokulmuştur.
Tüketicinin seçim durumu	2000 Yılında 16 GWh, 2001 Yılında 9 GWh ve 2003 Yılında ise 7 GWh üstü tüketicilere tedarikçisini seçme hakkı verilmiştir. 2001 Yılında 1300 tüketici 130 TWh tüketim gerçekleştirerek bu haktan yararlanmış. 2003 Yılı itibarı ile 1800 tüketici bu haktan yararlanmaktadır.

Piyasanın açılımı ve zamanı	2001 Yılında piyasanın % 30'unu rekabete açan ülke, 2003 yılı itibarı ile piyasanın %37'sini rekabete açmıştır.
------------------------------------	---

Tablo 8. İngiltere elektrik enerjisi sektörünün yeniden yapılanması çalışmaları

İngiltere elektrik enerjisi sektörü	
Yeniden yapılanma hareketinin başlangıç tarihi	Temmuz 1989 "Elektrik Kanunu", 1 Nisan 1990 tarihinde yürürlüğe girdi
Arz-Talep dengesi	2002 Yılı Üretim:369,5 TWh, İthalat: 9 TWh, İhracat: 0,6 TWh Elektrik Enerji Arzı: 374,5 TWh Arz talep arasında Oluşan dengesizlik Fransa'dan karşılanmaktadır
Yeni yapı öncesi durum	Sektörün yeniden yapılanmadan önceki yapısında, üretim ve iletim aktivitesini yürüten Merkezi Elektrik Üretim Kurumu (CEGB) bulunmaktaydı. Dağıtım ve tedarik ise, sayısı 12 olan Bölge Elektrik Kurulları ve dağıtım şirketleriyle yürütülmekteydi.
Yeni yapılanma durumu	Bu süreç de sistemin dikey ayrışım gerçekleştirilmiştir. Buna bağlı olarak, üretimin şirketi CEGB'nin bölünmesi gerçekleşmiş ve 12 adet Bölgesel Elektrik Şirketi ile beraber özelleştirme programına sokulmuştur. Ayrışma sonucunda ulusal iletim şirketi (NGC) oluşturulmuştur.
Düzenleme yetkisi	Sektörün yeni yapısında piyasanın hedefe uygun olarak işlemesi, politikaların benimsenmesi ve tüketicinin korunmasında görevli üç birim Düzenleme Kurulu (OFGEM), Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Gaz ve Elektrik Tüketicileri Konseyi'dir.
Üretim kısmı	CEGB'nin bölünmesi ile "National Power", "PowerGen" ve "Nuclear Electric" olmak üzere üç üretim şirketi oluşturulmuştur. Bunlar 1991,1994 ve 1996 yıllarında özelleştirilmiştir. Sonrasında, bu şirketler piyasaya girmek isteyen yerli ve yabancı şirketlerin etkisiyle zaman içerisinde el değiştirmiştir.
İletim kısmı	Yeni yapıda iletim faaliyeti de ayrıştırılmıştır. Bu yapıda, şirketin sorumluluğu hisseleri 12 adet bölgesel dağıtım şirketine bırakılmış ve "Ulusal İletim Şirketi" (NGC) kurulmuştur. Şirketin sorumluluğu, zamanla bağımsız bir yapıya kavuşmuştur .

Dağıtım kısmı ve perakende satış	12 bölgesel dağıtım şirketi, Londra Borsası'nda halka arz ile özelleştirilmiştir. Öncelik küçük yatırımcılar ile kendi bölgesindeki tüketicilere verilmiştir. Sonrasında bölgesel dağıtım şirketlerinin sermaye yapısında değişiklikler olmuştur. Avrupa kökenli şirketlerin etkisi artmıştır.
Elektrik ticareti	Elektrik ticaretinin işleyişi Mart 1990 tarihinde "“Elektrik Güç Havuzu” ile başlamıştır. Bu yapı, Mart 2001 tarihinde yerini "Yeni Elektrik Alışveriş Anlaşmalarına" (NETA) bırakmıştır. İkili alışverişlere dayanan ve bir dengeleme mekanizmasını esas alan bu yeni yapıda, ayrıca spot piyasada vardır.
Tüketicinin seçim durumu	1990 yılında talebi 1MW'dan daha çok olan 5000 büyük müşteri ile başlamıştır. 1994 Yılında 100 kW'a düşmüş ve müşteri sayısı 50000'e ulaşmıştır. 1999 Yılında ise, 11 milyon konut müşterisi ile tüm tüketiciler bu hakka kavuşmuştur.
Piyananın açılımı ve zamanı	1999 Yılı itibarı ile İngiltere'de üretim ve perakende satış faaliyetlerinde tam rekabete geçiş sağlanmış ve böylece piyasa % 100 rekabete açılmıştır.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Avrupa Birliği elektrik enerjisi sektöründeki ortak pazar kurallarını düzenleyen "96/92/EC Elektrik Direktifi"nin, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından, 19 Aralık 1996 tarihinde yürürlüğe girmesi sonucunda, direktif kurallarının öncelikle üye ülkeler ve süreç içinde aday ülkeler tarafından kendi mevzuatlarına dahil edilmesi öngörülmüştür. Direktif ile elektrik piyasasının serbestleştirerek, rekabete açılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, şeffaflık öngörülmüş, yükümlülüklerin yerine getirilmesinin açık bir şekilde tanımlanması, eşitlik ölçülerine göre düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Elektrik enerjisi sektörünün yeniden yapılandırılması sonucunda, perakende satış rekabetine geçişin tam olarak sağlanması hedeflenmekle birlikte, elektrik enerji sistemine bağlı tüm tüketicilerin istedikleri tedarikçiyi seçme hakkına kavuşmaları belli bir zaman almaktadır. Elektrik piyasasının rekabete açılımı, piyasadaki tüketicilerin ne kadarına serbest tüketici hakkı verildiği ile ilişkilidir. Genelde bu işleyiş, belli bir süreç içerisinde gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin, bu süreç İngiltere'de sekiz yıl alırken, İsveç'te üç yılda tamamlanabilmektedir. Buna karşın, Almanya gibi yasal mevzuatın çıkarılması ve yürürlüğe konulmasının hemen gerçekleştirildiği ülkeler de mevcuttur. 2003 sonu itibarıyla; Almanya,

Avusturya, Danimarka, Finlandiya, İngiltere, İspanya ve İsveç'te elektrik enerjisi piyasalarının tam rekabete açılımı sağlanmıştır.

16 Haziran 2003'te benimsenen 2003/54/EC Yeni Elektrik Direktifi, 96/92/EC Elektrik Direktifi'nde belirtilen konularda yeni düzenlemeler getirmiştir. 2003/54/EC Yeni Elektrik Direktifi ile oluşan farklılıklar, çalışmada ilgili konu başlıkları ele alınarak, sunulmuştur. Buna göre, üye ülkelerdeki tüm tüketiciler, 1.Temmuz.2007 tarihinde istedikleri tedarikçileri serbestçe seçme hakkına kavuşabileceklerdir.

Avrupa Birliği, genişleme süreci içinde bulunmaktadır. Mayıs 2004 itibarıyla, üyelikleri kabul edilen yeni on ülke ile toplam nüfus 500 milyona ulaşmakta ve 25 üyeli Avrupa Birliği, Dünyanın en büyük ticaret bloğu konumunu elde etmiş olmaktadır. Ancak, ekonomik ve siyasi platformlardaki bu genişleme süreci, enerji kaynakları bakımından dışa bağımlılık sorununa bir çözüm getirememektedir. Toplam enerji tüketiminde, 2010 yılında %13 ve 2020 yılında %28'lik açık ile karşılaşması beklenen Avrupa için, arz güvenliğinin ve kaynak çeşitliliğinin sağlanması gerekmektedir. AB, genişleme sürecinde komşu ülkelerle olan enerji temelli bağlantıların geliştirilmesine büyük önem vermektedir. Bu noktada ifade edilmesi gereken, Avrupa Birliği'ndeki serbestleştirme sürecinin öncelikle ulusal pazarlarda uygulamaya konulmuş olmasıdır. 2000'li yılların başından itibaren, gelişen teknolojilerin de etkisiyle, ulusal pazarlar birleşerek bölgesel pazarlara dönüşmeye başlamıştır. Bu yolla enerjiye yönelik bütünleşme süreci hız kazanmaktadır. AB direktiflerinin temelinde, ulusal pazarlardan bölgesel pazarlara doğru hızlı bir geçiş ve sürecin sonunda bir elektrik ortak pazarının oluşturulması hedeflenmektedir.

Summary

In this study, the main lines of European Union's energy policy have been expressed and information about the electric power sector regulations have been given in detail. Restructuring of the electric power sector in EU countries has been explained in accordance with the concept 96/92/EC and 2003/54/EC electricity directives with the historical chronology. The process of the electric power sector restructuring in EU countries has been examined under the following topics; structure of the regulation institution, administration situation of the transmission system, access of the third party to the power networks and unbundling of power generation-transmission-distribution activities. The percentages of market-opening in EU electric power sector by countries and reached aims of restructuring have been emphasized. In addition, the electric power markets in the three biggest EU countries; Germany, France and UK are examined comparatively.

Sonnotlar

- ¹ Devlet Planlama Teşkilatı: "Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Elektrik Enerjisi Özel İhtisas Komisyonu Raporu", DPT, 2569, Ankara, (2001).
- ² Pala, C.: "Enerji Şartı Anlaşmasının Temel Prensipleri ve Amaçlarının Türkiye'nin Ulusal Politikaları Perspektifinde Değerlendirme", Türkiye 8. Enerji Kongresi, Çağrılı Bildiriler Kitabı, ODTÜ, Ankara, 8-12 Mayıs, (2000), s.143-155.
- ³ Cendrowicz, N.: "Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecinde Türkiye Enerji Sektörü", Enerji Dergisi, Uzman Yayıncılık, 9, İstanbul, Kasım, (2000), s.24-30.
- ⁴ Pala, C.: "Enerji Sektöründe Türkiye-AB Entegrasyonu", Türkiye Enerji Günü, Kuşadası, 8 Ekim, (1996).
- ⁵ Akkaya, İ.: "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Adaylığının Tescil Edildiği Helsinki Zirvesi Sonrası Süreçte Türkiye-AB Enerji Mevzuatının Harmonizasyonu Faaliyetleri", Türkiye 8. Enerji Kongresi, Çağrılı Bildiriler Kitabı, ODTÜ, Ankara, 8-12 Mayıs, (2000), s.157-168.
- ⁶ Schwarz, J.; Stachus, K.; Knop, T.; Zettler, K.R.: "Overview of the EU Electricity Directive", IEEE Power Engineering Review, April, (2000), p.4-7.

- ⁷ European Parliament: “Directive Concerning: Common Rules for The Internal Market in Electricity”, The European Parliament and The Council of The European Union, 96/92/EC, Brussels, 19 December, (1996).
- ⁸ Cameron, P.D.: “Competition in Energy Markets: Law and Regulation in the European Union” Oxford University Press, Oxford, UK, (2002).
- ⁹ European Parliament: “Common Position: with a view to the adoption of a Regulation of the European Parliament and of the Council on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity”, The European Parliament and The Council of The European Union, SEC(2003)0160, Brussels, 11 February, (2003).
- ¹⁰ European Commission: “Strategy Paper, Medium Term Vision for The Internal Electricity Market” European Commission, Directorate-General for Energy and Transport, Brussels, 23 June, (2003).
- ¹¹ Freshfields Bruckhaus Deringer: "Electricity Regulation 2003", Published by Freshfields Bruckhaus Deringer, International Law Firm, London, UK, March, (2003).
- ¹² [www.ucte.org/pdf/statistics/ Exchange/e_exchanges_2003.pdf](http://www.ucte.org/pdf/statistics/Exchange/e_exchanges_2003.pdf) (Erişim Tarihi: 5 Ekim 2004)
- ¹³ Official Journal of the European Union, “On Conditions for Access to The Network for Cross-border Exchanges in Electricity” The European Parliament and The Council of The European Union, Brussels, 3 February, (2003).
- ¹⁴ Arıcan, İ.: “Avrupa Birliği’nde Enerji İç Pazarının Tamamlanmasına Yönelik Uygulamalar”, Türkiye 9. Enerji Kongresi, İstanbul, 24-27 Eylül, (2003).
- ¹⁵ Commission of The European Communities: “ First Benchmarking Report on The Implementation of the Internal Electricity and Gas Market”, Commission Staff Working Paper, SEC(2001)1957, Brussels, 3 December, (2001).
- ¹⁶ <http://www.eia.doe.gov/> (Erişim tarihi: Ekim 2004).
- ¹⁷ Ocana, C; Varley, C.: “Regulatory Institutions in Liberalised Electricity Markets”, International Energy Agency, Paris, France, (2001).
- ¹⁸ Ocana, C.: “Trends in The Management of Regulation”, www.iea.org, IEA Working Paper, Paris, September, (2002).
- ¹⁹ Ocana, C.: “Regulatory Reform in The Electricity Supply Industry: An Overview”, www.iea.org, IEA Working Paper, September, (2002).

-
- ²⁰ Commission of The European Communities: "Second benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market", Commission Staff Working Paper, SEC(2003)448, Brussels, 07 April, (2003).
- ²¹ Commission of The European Communities: "Second benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market", Commission Staff Working Paper, SEC(2003)448, Brussels, 07 April, (2003).
- ²² Brunekreeft, G.; Keller, K.: "The electricity supply industry in Germany: market power or power of the market?", Utilities Policy, 9, (2001), p.15-29.
- ²³ Meslier, F.: "France Opens Its Electricity Market", IEEE Power Engineering Review, April, (2000), p.8-11.
- ²⁴ Lamoureux, M.A.: "Evolution of Electric Utility Restructuring in the UK", IEEE Power Engineering Review, June, (2001), p.3-5.